

**ОБМЕЖЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
У ПОЗИТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

**RESTRICTIONS ON THE ACTIVITIES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES
IN THE POSITIVE LAW OF UKRAINE**

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, надано характеристику обмеженням, які існують в діяльності Національної поліції України, Прокуратури, Служби безпеки України, тощо. Узагальнено, що універсальними, тобто такими, що поширюються на всіх без виключення державних службовців, в тому числі працівників правоохоронних органів, узагальненими в єдиному законі, є антикорупційні обмеження, зокрема: обмеження щодо одержання подарунків, здійснення повноважень під зовнішнім контролем тощо. Зроблено висновок, що обмеження в діяльності правоохоронних органів ґрунтуються на організаційних обмеженнях функціонування органів публічної влади. У законодавстві передбачені, як конкретні обмеження (абсолютно визначені, з чітким змістом) в діяльності правоохоронних органів, правоохоронних органів забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб). Стосуються як окремих працівників (працівникам та військовослужбовцям Державної прикордонної служби під час виконання службових обов'язків забороняється мати при собі грошові кошти понад розмір, встановлений центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону), так і в цілому правоохоронних органів (вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством). На законодавчому рівні вони фіксуються як у спеціальних статусних законах, де визначається компетенція кожного з них, зокрема, у законах України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державну прикордонну службу України», так і в інших законах з окремих напрямків правоохоронної роботи, в т.ч. у законах України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про боротьбу з тероризмом», Кримінальному процесуальному кодексі України. Поряд із цим, обмеження в діяльності правоохоронних органів встановлені в низці законів, предметом правового регулювання яких є інші, відмінні від правоохоронної тематики питання. Виходячи із цього обмеження в діяльності правоохоронних органів фіксуються в статусних, функціональних та суміжних законах. Універсальними, тобто такими, що поширюються на всіх без виключення державних службовців, в т.ч. працівників правоохоронних органів, узагальненими в єдиному законі, є антикорупційні обмеження, в т.ч. такі, як: обмеження щодо одержання подарунків, здійснення повноважень під зовнішнім контролем тощо.

Ключові слова: обмеження, діяльність, правоохоронні органи, поліція, прокуратура, корупція, позитивне право.

The article, based on the analysis of the scientific views of scientists and the norms of the current legislation, describes the limitations that exist in the activities of the National Police of Ukraine, the Prosecutor's Office, and the Security Service of Ukraine. It is

summarized that anti-corruption restrictions are universal, i.e. they apply to all civil servants without exception, including law enforcement officers, summarized in a single law, in particular: restrictions on receiving gifts, exercising powers under external control, etc. It was concluded that limitations in the activities of law enforcement agencies are based on organizational limitations of the functioning of public authorities. The legislation provides for both specific restrictions (absolutely defined, with a clear meaning) in the activities of law enforcement agencies, and relatively specific ones (employees of law enforcement agencies are prohibited from using their official powers or one's position and related opportunities in order to obtain an illegal benefit for oneself or other persons). They apply both to individual employees (employees and military personnel of the State Border Service during the performance of official duties are prohibited from carrying cash in excess of the amount established by the central executive body implementing state policy in the field of state border protection), and to law enforcement agencies as a whole (withdrawal of the originals of primary financial and business documents is prohibited, except in cases provided for by criminal procedural legislation). At the legislative level, they are fixed as in special status laws, where the competence of each of them is determined, in particular, in the laws of Ukraine "On the National Police", "On the Prosecutor's Office", "On the Security Service of Ukraine", "On the State Bureau of Investigation", "On National Anti-Corruption Bureau of Ukraine", "On the State Border Service of Ukraine", as well as in other laws on certain areas of law enforcement work, including in the laws of Ukraine "On operative investigative activity", "On organizational and legal bases of combating organized crime", "On combating terrorism", the Criminal Procedure Code of Ukraine. Along with this, restrictions on the activities of law enforcement bodies are established in a number of laws, the subject of which are legal regulation of other issues, different from law enforcement topics. Based on this, limitations in the activities of law enforcement agencies are fixed in status, functional and related laws. Universal, that is, those that apply to everyone without exception of civil servants, including employees of law enforcement agencies, summarized in a single law, are anti-corruption restrictions, including such as: restrictions on receiving gifts, exercising powers under external control, etc.

Key words: *restrictions, activity, law enforcement agencies, police, prosecutor's office, corruption, positive law.*

Постановка проблеми. У сучасній юридичній науці проблематика правових обмежень у діяльності органів публічної влади є однією з домінуючих. Вона відображає специфіку відносин між цими органами і громадянським суспільством. Відповідно до цього, постановка питання про правові обмеження в діяльності правоохоронних органів, як складової частини державного апарату є вагомим соціальною і правовою проблемою, оскільки розкриває специфіку спрямованості правоохоронної компоненти держави. За цих обставин формування цілісної науково-теоретичної концепції, що відобразитиме сутність та зміст правових обмежень в діяльності системи правоохоронних органів, є невід'ємною складовою формування транспарентних та гармонійних відносин між суспільством та інститутами публічно-політичної влади. Заборона відіграє значиму роль для розуміння сутності права. При цьому актуальність дослідження правових заборон обумовлена не тільки чисто теоретичними, але і значущими практичними проблемами, так як стан сучасного суспільства і держави свідчить, що правові порушення набули широкого поширення у всіх сферах їх діяльності [1, с. 180].

Стан дослідження. Проблема обмежень в діяльності правоохоронних органів вже потрапляла у поле зору різних науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: А. Гірвіць, М. Іншин, В. Камішанський, К. Мельник, О. Музичук, Б. Орловський, І. Поляков, В. Хашев, В. Чорна, С. Чумаченко та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, в науковій літературі відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені характеристиці обмежень в діяльності правоохоронних органів в позитивному праві України.

Саме тому **мета статті** – розкрити сутність та зміст обмежень в діяльності правоохоронних органів в позитивному праві України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи дослідження обмежень у діяльності правоохоронних органів в Україні, слід звернути увагу на те, що вони фіксуються як у спеціальних статутних законах, де визначається компетенція кожного з них, так і в інших законах з окремих

напрямків правоохоронної діяльності. В першу чергу, звернемося до Закону України «Про Національну поліцію». Цей нормативно-правовий акт визначає основні засади і обмеження діяльності поліції. З цього приводу можна зазначити, що вже у ст. 2 Закону визначено завдання поліції, якими обмежується її діяльність. Однак п. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» вже чітко встановлюється, що поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [2], п. 5 ст. 7 Закону встановлює, що у діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [2]. Також, статтею 10 вводиться політична нейтральність: «В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях» [2]. Варто наголосити, що на законодавчому рівні (зокрема ст. 46 України «Про Національну поліцію») закріплено підстави і обмеження застосування вогнепальної зброї: «Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю: 1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю; 2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю; 3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі; 4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення; 5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; 6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; 7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського [2].

Водночас, на осіб, які працюють у поліції покладаються ще й обмеження, пов'язані зі службою в поліції, зокрема, на поліцейських поширюються обмеження, закріплені Законом України «Про запобігання корупції». Не може бути поліцейським: 1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою; 2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку; 3) особа, яка має непогашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої; 4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав; 5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск; тощо [2].

У Законі України «Про прокуратуру» основні обмеження діяльності визначаються засадами діяльності прокуратури (у ст. 3 Закону закріплено, що діяльність прокуратури ґрунтується на засадах: 1) верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; 2) законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; 3) територіальності; 4) презумпції невинуватості; 5) незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків; 6) політичної нейтральності прокуратури; 7) недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади; 8) поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом; 9) прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання; 10) неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки [3]).

Також статтею 18 визначаються вимоги щодо несумісності: «1. Перебування на посаді прокурора несумісне з обійманням посади в будь-якому органі державної влади, іншому державному органі, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом на державних

виборних посадах. Вимоги щодо несумісності не поширюються на участь прокурорів у діяльності виборних органів релігійних та громадських організацій. 2. На прокурора поширюються обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції". 3. Прокурор не може належати до політичної партії, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках» [3].

Законом України «Про Службу безпеки України» закріплюється, що діяльність Служби безпеки України здійснюється на основі дотримання прав і свобод людини. Органи і співробітники Служби безпеки України повинні поважати гідність людини і виявляти до неї гуманне ставлення, не допускати розголошення відомостей про особисте життя людини. У виняткових випадках з метою припинення та розкриття державних злочинів окремі права та свободи особи можуть бути тимчасово обмежені у порядку і межах, визначених Конституцією та законами України. Неправомірне обмеження законних прав та свобод людини є неприпустимим і тягне за собою відповідальність згідно з законодавством [4]. А статтею 6 цього закону одразу визначається позапартійність Служби безпеки України [4]. Поряд з цим, ст. 19 встановлено обмеження до осіб, які бажають працювати у Службі безпеки України: «На службу в органи Служби безпеки України не може бути прийнята особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення» [4].

Далі у Законі України «Про Службу безпеки України» обмеженням присвячено статтю 19-1 – врегулювання конфлікту інтересів: «У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень співробітник Служби безпеки України зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому начальникові. Безпосередній начальник співробітника Служби безпеки України зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством» [4] і статтю 19-2 – обмеження щодо роботи близьких осіб: «Співробітники Служби безпеки України не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам» [4].

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає правові основи організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України і встановлює обмеження діяльності цього органу. В першу чергу, до обмежень можна віднести положення ст. 29: 1. Підрозділи внутрішнього контролю здійснюють моніторинг способу життя працівників Національного бюро з метою встановлення відповідності рівня життя працівника майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається ним відповідно до закону. 2. Порядок здійснення моніторингу способу життя працівників Національного бюро визначається Директором Національного бюро. Моніторинг способу життя здійснюється із додержанням законодавства про захист персональних даних та не повинен передбачати надмірного втручання у право на недоторканність особистого і сімейного життя особи. 3. Встановлення невідповідності рівня життя працівника Національного бюро майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї є підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності» [5].

Завдяки реалізації ст. 30 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» здійснюється забезпечення прозорості в діяльності Національного бюро: 1. Національне бюро через засоби масової інформації, на своєму офіційному веб-сайті та в інших формах регулярно інформує суспільство про свою діяльність. Національне бюро оприлюднює та надає інформацію на запити в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації». 2. Національне бюро готує та оприлюднює не пізніше 10 лютого і 10 серпня в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації та на власній офіційній веб-сторінці в мережі Інтернет звіт про свою діяльність протягом попередніх шести місяців, поданий Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України. 3. Не може бути обмежено доступ до інформації щодо загального бюджету Національного бюро, його компетенції та основних напрямів діяльності, а також щодо притягнення до відповідальності за вчинення правопорушень працівників Національного бюро» [5].

Водночас, окрім обмежень, що встановлено для усього бюро, статтею 13 передбачено ще й обмеження стосовно працівників Національного бюро: 1. Особа не може бути призначена на посаду в Національному бюро, якщо вона: 1) за рішенням суду визнана недієздатною або її дієздатність обмежена; 2) має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена

або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи), або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення, або притягалася судом до відповідальності за вчинення умисного злочину; 3) відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади; 4) має громадянство іншої держави; 5) у разі призначення буде безпосередньо підпорядкована особі, яка є її близькою особою відповідно до Закону України "Про запобігання корупції"; 6) не пройшла спеціальну перевірку; 7) не пройшла перевірку і стосовно неї встановлено заборону відповідно до Закону України «Про очищення влади»; тощо; 2. Працівники Національного бюро не мають права: 1) бути членами чи брати участь у створенні чи діяльності політичних партій, організувати або брати участь у страйках; 2) бути повіреними третіх осіб у справах Національного бюро; 3) використовувати Національне бюро, його працівників та майно у партійних, групових чи особистих інтересах. На працівників Національного бюро поширюються інші обмеження та вимоги, встановлені Законом України «Про запобігання корупції». При призначенні на посаду у Національному бюро особа повідомляється про можливість проведення щодо неї перевірки на добросесність та моніторингу способу життя. 3. У разі виникнення у працівника Національного бюро конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень він повинен негайно повідомити про це свого безпосереднього керівника. Такий керівник зобов'язаний вжити усіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання чи усунення конфлікту інтересів шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншому працівнику Національного бюро, особистого виконання цього завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством [5].

У Законі України «Про Державну прикордонну службу України» ст. 15 введено обмеження стосовно політичної діяльності і заборону участі у страйках: «Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України на період військової служби та роботи зупиняють членство в політичних партіях. Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України можуть бути членами громадських організацій, статутні положення яких не суперечать засадам діяльності Державної прикордонної служби України, і можуть брати участь у їх роботі у вільний від виконання службових обов'язків час. Організація військовослужбовцями і працівниками Державної прикордонної служби України страйків та участь у їх проведенні не допускається» [6].

Також цим Законом у ст. 21 [6] передбачено підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів, зброї та бойової техніки особовим складом Державної прикордонної служби України; ст. 23 передбачається, що з метою попередження корупції військовослужбовцям та працівникам Державної прикордонної служби України під час здійснення прикордонного контролю забороняється: 1) приймати будь-які предмети (речі) від будь-яких осіб та передавати предмети (речі) будь-кому, якщо інше не встановлено законодавством України; 2) надавати будь-кому інформацію про осіб, транспортні засоби, вантажі, що переміщуються через державний кордон або через контрольні пункти в'їзду – виїзду, якщо інше не передбачено законом; 3) надавати переваги в перетинанні державного кордону або в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї особам, транспортним засобам та вантажам; 4) мати будь-які особисті засоби зв'язку, що не належать Державній прикордонній службі України та не входять до предметів екіпірування прикордонного наряду; 5) мати при собі грошові кошти понад розмір, встановлений центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону [6].

Після аналізу статусних законів, на нашу думку, варто звернути увагу і на закони з окремих напрямків правоохоронної діяльності. Так, закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» обмежує діяльність правоохоронних органів обов'язками, що передбачено ст. 7 цього Закону. До цих обов'язків законодавець відносить: «вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень; виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів; виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України; інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб; здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами; забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які

надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб; брати участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт» [7].

Висновок. Підбиваючи підсумок, можемо зазначити, що вказані обмеження ґрунтуються на організаційних обмеженнях функціонування органів публічної влади. У законодавстві передбачені, як конкретні обмеження (абсолютно визначені, з чітким змістом) в діяльності правоохоронних органів (наприклад, заборона поліції застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C), так і відносно конкретні (працівникам правоохоронних органів забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб). Стосуються як окремих працівників (працівникам та військовослужбовцям Державної прикордонної служби під час виконання службових обов'язків забороняється мати при собі грошові кошти понад розмір, встановлений центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону), так і в цілому правоохоронних органів (вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством).

На законодавчому рівні вони фіксуються як у спеціальних статусних законах, де визначається компетенція кожного з них, зокрема, у законах України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державну прикордонну службу України», так і в інших законах з окремих напрямків правоохоронної роботи, в т.ч. у законах України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про боротьбу з тероризмом», Кримінальному процесуальному кодексі України. Поряд із цим, обмеження в діяльності правоохоронних органів встановлені в низці законів, предметом правового регулювання яких є інші, відміні від правоохоронної тематики питання (у Законах України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про державну таємницю»). Виходячи із цього обмеження в діяльності правоохоронних органів фіксуються в статусних, функціональних та суміжних законах.

Універсальними, тобто такими, що поширюються на всіх без виключення державних службовців, в т.ч. працівників правоохоронних органів, узагальненими в єдиному законі, є антикорупційні обмеження, в т.ч. такі, як: обмеження щодо одержання подарунків, здійснення повноважень під зовнішнім контролем тощо.

Список використаних джерел

1. Ишкаев М. Р. Сущность правового запрета в контексте различных позиций понимания права. Балтийский гуманитарный журнал. 2016. № 1 (14). Т. 5. С. 180-182. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-pravovogo-zapreta-v-kontekste-razlichnyh-pozitsiy-ponimaniya-prava>
2. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року, № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р., № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
4. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року, N 2229-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
5. Про національне антикорупційне бюро : Закон України від 14 жовтня 2014 року, № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р., № 661-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15>
7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року, № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>